

darkblue

- آ

+ آ

ورود

صفحه اصلی / نشست تخصصی « جهاد و ترور در اسلام »

نشست تخصصی « جهاد و ترور در اسلام »

تعداد بازدید: ۱۳۱۵

نشست تخصصی

« جهاد و ترور در اسلام »

خانم دکتر اشرف بروجردی

به همت پژوهشکده مطالعات قرآنی پژوهشگاه علوم انسانی و با همکاری انجمن ایرانی مطالعات قرآنی و فرهنگ اسلامی در تاریخ ۲۰/۱۰/۹۶، نشست تخصصی « جهاد و ترور در اسلام » با حضور خانم دکتر اشرف بروجردی، عضو هیئت علمی پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی و رئیس سازمان اسناد و کتابخانه ملی و برخی پژوهشگران و محققان در پژوهشگاه علوم انسانی برگزار شد.

دکتر بروجردی در آغاز این نشست گفت: در خصوص مسئله قتل و ترور، دو رویکرد اسلامی وجود دارد. موضوع قتل و ترور از مباحث مورد مناقشه‌ای است که از سوی برخی مسلمانان با عنوانی همچون «جهاد» و «دفاع» تعریف می‌شود و دو نگرش بر آن حاکم است. نگرش اول حفظ جان انسان را از واجبات مسلم دانسته است و به آیه «مِنْ أَجْلِ ذَٰلِكَ كَتَبْنَا عَلَىٰ بَنِي إِسْرَائِيلَ أَنَّهُ مَنْ قَتَلَ نَفْسًا بِغَيْرِ نَفْسٍ أَوْ فَسَادٍ فِي الْأَرْضِ فَكَأَنَّمَا قَتَلَ النَّاسَ جَمِيعًا وَمَنْ أَحْيَاهَا فَكَأَنَّمَا أَحْيَا النَّاسَ جَمِيعًا وَلَقَدْ جَاءَتْهُمْ رُسُلُنَا بِالْبَيِّنَاتِ ثُمَّ إِنَّ كَثِيرًا مِنْهُمْ بَعَدَ ذَٰلِكَ فِي الْأَرْضِ لَمُسْرِفُونَ: از این روی بر فرزندان اسرائیل مقرر داشتیم که هر کس کسی را جز به قصاص قتل یا [به کیفر] فساد در زمین بکشد چنان است که گویی همه مردم را کشته باشد و هر کس کسی را زنده بدارد چنان است که گویی تمام مردم را زنده داشته است و قطعاً پیامبران ما دلایل آشکار برای آنان آوردند [با این همه] پس از آن بسیاری از ایشان در زمین زیاده روی می‌کنند». (مائده، ۳۲)

وی افزود: جریان دیگر نگرشی است که ضرورت توسعه و تعمیم دین اسلام را به دلیل خاتمیت و فراگیری اسلام در کل جهان اصل می‌داند و اینکه برای فراگیری اسلام باید کفار و مشرکین که مانع اشاعه دین اسلام هستند تا سر حد کفار و مشرکین مبارزه کرد، این نگرش به آیه «وَقَاتِلُوهُمْ حَتَّىٰ لَا تَكُونَ فِتْنَةٌ وَيَكُونَ الدِّينُ كُلُّهُ لِلَّهِ فَإِنِ انْتَهَوْا فَإِنَّ اللَّهَ بِمَا يَعْمَلُونَ بَصِيرٌ: و با آنان بجنگید تا فتنه‌ای بر جای نماند و دین یکسره از آن خدا گردد پس اگر [از کفر] بازایستند قطعاً خدا به آنچه انجام می‌دهند بیناست» (انفال، ۳۹) استناد می‌کند.

رئیس سازمان اسناد و کتابخانه ملی سپس تصریح کرد: سؤالاتی که در این زمینه وجود دارد این است که رابطه و نسبت بین جهاد و ترور چیست؟ کدامیک از دو رویکرد فوق در خصوص جهاد مبنای فتاوی علمای شیعه است؟ کدامیک از دو رویکرد فوق بی‌علمای اهل سنت است؟ و وجوه اشتراک فتاوی علمای شیعه و اهل سنت کدام است؟

ه جهاد و ترور

حرم خصوصی -
مراکز

خانم بروجردی با بیان اینکه نخستین برداشتی که از دو واژه «جهاد» و «ترور» به ذهن متبادر می‌شود، در بردارنده برخوردی فیزیکی است که منجر به نزاع، کشتن و قتل می‌شود، گفت: اگر چه «جهاد» در لغت‌واژه‌پیشنه «جهاد» و به معنای تلاش است، اما در فهم و ادبیات جامعه آنچه مورد استناد است وجه قتل، محاربه و در مجموع اعمال خشونت است. وی افزود: «ترور» که یک واژه فرانسوی است به معنای وحشت و ترس است و در لغت‌نامه آمده که ژاکوبن‌ها (گروه‌های تندرو در انقلاب کبیر فرانسه) واژه تروریسم را در بیان تعریف از خود ذکر کرده‌اند، اما به مرور این واژه ماهیتی جنایی یافت و امروز در فرهنگ سیاسی به عنوان «نظام وحشت» از آن یاد می‌شود و به کسانی گفته می‌شود که با استفاده از نظام زور و وحشت به دنبال گسترش دیدگاه خود باشد.

دو قالب جهاد

همچنین دکتر بروجردی در شرح دو قالب جهاد گفت: جهاد ابتدایی به معنای آن است که جهادگر خود آغاز کننده نزاع است و به قصد اقناع فرد مقابل برای پذیرش یک ایده و یا یک رویکرد است و دامنه آن از برخورد کلامی تا قتل و جنگیدن است. جهاد دفاعی به معنای پیکار برای مقابله با مهاجم است. پس از خود آغازگر نمی‌تواند باشد و تنها برای دفع تهاجم اقدام می‌کند. ملاک تقدس و حرمت آن دفاع از حقوق انسانی و جان و ناموس سرزمین است. وی ادامه داد: واژه‌های محاربه، غیله به معنای حمله ناگهانی، فتک به معنای کشتن ناگهانی، ارباب به معنای ترساندن، عملیات استشهادی، عملیات انتحاری، دارالحرب، دارالکفر، دارالاسلام، دارالذنب، دارالامان، دارالبغی، دارالهجره با موضوع ما ارتباط دارد.

دیدگاه علما شیعه در خصوص جهاد

وی با بیان اینکه اغلب قریب به اتفاق فقهای شیعه تقسیم‌بندی جهاد به دو نوع ابتدایی و دفاعی را پذیرفته‌اند، گفت: با این تاکید که جهاد ابتدایی باید به امر امام معصوم مبسوط الید باشد. اما جهاد دفاعی نیاز به امر امام معصوم ندارد. شیخ محمدحسن نجفی صاحب جواهرالکلام در روایتی از امام رضا (ع) هرگونه اقدام به قتل کفار را در دوره غیبت حرام می‌داند. اما بعید نمی‌داند که فقها با استناد به ادله ولایت فقیه در این مسئله مناقشه داشته باشند. وی درباره دفاع به نکته ظریفی اشاره می‌کند و می‌نویسد دفاع بر هر که بر جان خود بترسد «مطلقاً» واجب است اما در دفاع از مال یا آبرو یا جان و مال و عرض دیگران در صورتی واجب است که ظن غالب بر سلامت نفس باشد.

رئیس سازمان اسناد و کتابخانه ملی افزود: صاحب جواهر معتقد است اولاً اگر مسلمانان مورد هجوم کفار قرار گیرند و این هجوم اساس اسلام را تهدید کند و کفار اراده استیلا بر بلاد مسلمانان داشته باشد و اسارت و آوارگی مسلمانان را در پی داشته باشد جهاد واجب است و همچنین با حاکمیت غیرمسلمانان اقامه شعائر اسلامی را آزاد بگذارند و به وجهی از وجوه در اجرای احکام متعرض مسلمانان نشوند در آن صورت ضروری است که از وجوب جهاد منع کرده یا تحریم شود، چون آسیب رساندن به جان بدون اذن شرعی جای نیست، صاحب جواهر برای اجرای جهاد در چنین شرایطی ادعای آرا علما را کرده است.

رویکرد به ترور از دیدگاه علمای شیعه

وی افزود: فقیه شیعه از وضعیت دفاعی هرگونه تعرض به غیرمسلمانان را تحریم می‌کند. در دفاع شخصی هم اگر در رابطه با نفس و جان باشد آن را ذیل کتاب «حدود» قرار داده و تنها اگر در دفاع از کبان اسلام و هویت جامعه اسلامی باشد در قالب «جهاد دفاعی» تعریف می‌شود. بنابراین در تفکر شیعی توسل به «ترور» تحریم است و ترور یا فتک در ادبیات فقه شیعه جایگاه سلبی دارد.

بروجردی تصریح کرد: علی‌رغم تحریم ترور و عهدشکنی در فقه شیعی، دفاع استشهادی یا دفاع انتحاری را به طور قطع تحریم نمی‌کند. اگر چه این نوع دفاع از ادبیات جهانی در قالب «تروریسم انتحاری» تعریف می‌شود. فقه شیعی هم خودکشی را مطلقاً تحریم می‌کند و ترور یا فتک در قاموس شیعه وجود ندارد. لیکن در مقام دفاع آنگاه که فرد مورد تعرض قرار می‌گیرد و یا کبان اسلام در خطر است، با عنوان دفاع شهادت‌طلبانه می‌پذیرد، البته با شرط اینکه علم و یقین به در خطر نابودی قرار گرفتن وجود داشته باشد.

وی با بیان اینکه آخوند ملامحمد خراسانی در بحث جهاد دفاعی می‌گوید هر دولت و امتی باید در امور عرفیه و موضوعات خارجیّه توسعه ثروت ملی، رواج صنایع و ایجاد استقلال عمل کند، گفت: این از مصادیق جهاد دفاعی است که بر عامه مسلمین واجب و لازم است و دول کفر از همین طریق دست تطاول و تغلب به دارالاسلام می‌کشایند.

عضو هیئت علمی پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی تصریح کرد: در فتاوی امام خمینی(ره) ایشان ناظر به جهاد دفاعی است و هیچ حکم روشنی در خصوص جهاد ابتدایی ندارد و فقط عملیات استشهادی و رونق هم درباره اشهادت حدسین فهمیده را مورد تایید قرار می‌دهد.

خانم بروجردی تصریح کرد: شیخ محمد مهدی شمس‌الدین در کتاب فقه العنف المسلح خود هرگونه خشونت مسلحانه را به دلیل مورد اتهام تروریست بودن و ایجاد هرج و مرج و در نتیجه انزوای اسلام، حرام می‌داند و هیچ یک از چهار نوع خشونت مشروع در فقه اسلامی یعنی جهاد با کفار، جنگ با بغاه، امر به معروف و نهی از منکر، استفاده از روش‌های خشونت در امور سیاسی را قابل قبول نمی‌داند.

ترور و جهاد از دیدگاه علمای اهل سنت

ایشان در ادامه با بیان اینکه جریان‌های دینی اهل سنت در این خصوص شامل سه مکتب فقهی و کلامی است، گفت: این جریان‌ها عبارتند از جریان اعتدال‌گرایی، اخوان، سلفی-تکفیری. جریان اعتدال‌گرایی با فتاوی شیخ یوسف قرضاوی و دکتر علی قره‌داغی، احکام اسلام را بر اساس مقاصد شریعت می‌داند و خواستار تلقی احکام اخلاقی و شرعی از دین بوده و مخالف هرگونه اعمال خشونت است. جریان فکری اخوانی با شعار قرآن قانون ما، جهاد راه ما و شهادت مقصد ماست، بیشتر ناظر بر جهاد دفاعی است. در این جریان کسانی از جمله عمر عبدال... کامل، راشد الغنوشی و ... است که در همین زمینه غنوشی استفاده از خشونت را صلاح نمی‌داند و تصمیم به اعلان جنگ را از خطرناک‌ترین کارها می‌داند. همچنین جریان سلفی-تکفیری که ابوالاعلی مودودی آن را رهبری می‌کند بر اجرای جهاد تاکید داشته و تقسیم جهاد به دو قسم تهاجمی و تدافعی را صحیح نمی‌داند و مبارزه با کفار و مشرکین را با هر صورتی که ممکن است مشروع می‌داند.

آراء مشهور فقهای مشهور اهل سنت درباره عملیات استشهادی و انتحاری

وی افزود: سلیمان بن‌فهود، عملیات استشهادی و انتحاری را با ویژگی‌هایی مجاز می‌داند. این شرایط عبارتند از اینکه برای اعلای کلمه‌الله باشد، باید ظن غالب بر دشمن باشد، این عملیات علیه کفاری باشد که با مسلمین اعلان جنگ داده‌اند و این عملیات باید در سرزمین کفار باشد و اگر سرزمین اسلامی باشد باید با کسانی باشد که کشور اسلامی را غصب کرده‌اند.

رئیس سازمان اسناد و کتابخانه ملی تصریح کرد: شیخ احمد کفتارو معتقد است که عملیات شهادت طلبانه علیه صهیونیست‌ها جایز و مشروع است و سید قطب بر آن است که جهاد اصلی‌ترین ابزار تبدیل جامعه جاهلی به جامعه اسلامی است و تداوم جهاد دفاعی و چه ابتدایی امری ضروری است.

بروجردی ادامه داد: فتاوی علمای اهل سنت نشان از تغییرات گام به گام می‌دهد. علمای متقدم از نظرات معتدل‌تری برخوردار هستند مثلاً متقدمین انتحار و استشهاد را نمی‌پذیرند اما متاخیرین آن را مباح می‌دانند. در فقه شیعه مفهوم ترور و خودکشی حرام است اما عملیات شهادت طلبانه ذیل مفهوم عمومی جهاد دفاعی قرار می‌گیرد که مجاز است.

وی با بیان اینکه در خصوص جهاد در میان علمای شیعه دو دیدگاه وجود دارد، گفت: عده‌ای اندک جهاد را فقط در حوزه «دفاع» تعریف می‌کنند و از تقسیم جهاد به ابتدایی و دفاعی انتقاد می‌کنند. اغلب علمای شیعه تقسیم رایج جهاد را به «جهاد اولیه» و «جهاد دفاعی» را می‌پذیرند. با این قید که جهاد اولیه مشروط به حضور امام مبسوط‌الید و معصوم باشد.

بروجردی در پایان گفت: فقهای شیعه در استراتژی دفاعی خود دو قید را بر جهاد ممنوع می‌دانند: فنک و غدر. بنابراین شیعه ترور و نقض عهد و پیمان را مطلقاً حرام می‌دانند. طرح بحث ولایت فقیه در سه دهه اخیر کاملاً موضوع بحث جهاد و صدور فتاوی جهاد را متفاوت کرد و موضوع منوط به اذن ولی فقیه که با شان خود می‌تواند اعلان جهاد یا صلح دهد مورد مناقشه است.

آخرین ویرایش ۲۲ اسفند ۱۳۹۶

صفحات مرتبط

- نشست تخصصی « جهاد و ترور در اسلام »

؟ نشانی: تهران بزرگراه کردستان - خیابان دکتر صادق آئینه وند (۶۴ غربی)

@ پست الکترونیکی: quran.gp@gmail.com

☎ تلفن: داخلی 195 3****-88046891

✉ کد پستی: ۱۴۳۷۷۷۴۶۸۱

📦 صندوق پستی: ۱۴۱۵۵-۶۴۱۹

A.C.A CO

: Desined By

© کلیه حقوق متعلق به پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی می‌باشد.